

ANDREAS LANSZWEERT

De indijking van de Ste Catharinepolder
en de bouw van het "Blauw Kasteel"

door Gerard VANDAMME

Tijdens de voordracht voor "De Plate", door Prof. J.G. EVERAERT op 29 oktober 1986 betreffende de scheepvaarttrafiek vanuit Oostende op de Midden-Afrikaanse westkust tijdens de 18e eeuw, werd de naam vernoemd van de Oostendenaar Andreas LANSZWEERT die een der eerste exploitatiepogingen in dit gebied ondernam, en daarbij zijn ondervinding opgedaan tijdens het bestaan van de Oostendse Compagnie, kon in praktijk brengen. Afgezien van de rol die deze Andreas LANSZWEERT in de maritieme geschiedenis van Oostende speelde, kan ook te land niet aan zijn persoon voorbijgegaan worden.

Rond 1740 was de toenmalige Ste Catharinaschorre, die sedert de zg. "Grote Vloeiing" van 1584 ondergelopen was, en vanaf 1627 als spoelkom voor de havengeul van Oostende diende, in die mate aangeslibd dat ze bij hoogwater nog nauwelijks onderliep en bijgevolg nog weinig spoelwater leverde.

De bijzonderste grondeigenaars in de schorre besloten daarom in 1742 de toelating tot bedijken te Brussel aan te vragen. Het was Andreas LANSZWEERT, die als grootste grondeigenaar, op 3 december 1742 namens de andere "grote gelanden" belast werd om het oktrooi van indijking aan te vragen van de "Schorre landen ghelegen tusschen de Gauweloose Kreecke, den Steenschen Dijk en de haven van Oostende".

Voor zijn onkosten terzake werd hem een som van 1.000 patakons toegestaan. Het duurde echter tot 9 mei 1744 vooraleer te Brussel, in naam van keizerin Maria Theresia de toelating tot de indijking werd afgeleverd.

De werken hiertoe omvatten het bouwen in de St Catharinakreek van een zeesluis, beschermd door een "halve maan", en het opwerpen van een dijk langs de west- en noordkant van de Gouwelooszekreek, die aansloot op de Steense dijk (deze zeesluis lag iets ten zuiden van de huidige Kapellebrug. De huidige Zandvoordestraat en Zandvoordeschorredijkstraat liggen op de plaats van een deel van de vroegere dijk). Op 23 juni 1744 werden de werken toegewezen aan Jan Filips LIPPENS dijkgraaf en ingenieur uit Moerbeke Waas, tevens grondeigenaar in de schorre. De werken waren blijkbaar in de zomer van 1745 voltooid want op 24 september 1745 werd een overeenkomst gesloten om de nieuwe polder volledig voor de landbouw uit te rusten. Op 6 oktober werd beslist de eigenaars een watergeschot van 3 pond groten per gemet op te leggen. Dit werd betaald door 39 eigenaars voor een gezamenlijke oppervlakte van 1261 gemeten één lijn en 15 roeden. Er werd 500 pond groten betaald voor de tienderechten op landerijen die de abdijen van St Rikiers en van Vicogne in de polder bezaten. Er waren 20 niet betalende eigenaars, meestal kerken, pastorieën, kosterijen en konfrerieën, die samen 292 gemeten, 2 lijnen en 23 roeden bezaten. Deze werden door de polder onteigend, ter waarde van hun schorren.

De zes grootste grondbezitters in de nieuwe polder waren toen :

- Andreas LANSZWEERT : 256 gemeten en 83 roeden.
- De Kerk van Oostende (die het geschot weigerde te betalen) : 110 gemeten, 2 lijnen en 92 roeden.

Joseph OLLEVIERS (destijds sasmester van het sas van Slijkens) : 110 gemeten, 2 lijnen en 92 roeden.

- De Kerk van St Donaas te Brugge : 89 gemeten, 2 lijnen en 23 roeden.

Jan Bapt. COPPIETERS : 78 gemeten, 55 roeden.

- Jan-Filips LIPPENS : 73 gemeten, 2 lijnen en 4 roeden.

Vele kleine landerijen werden eigendom van de generaliteit van de polder, daar ze niet meer werden opgeëist door vroegere eigenaars, die wellicht uitgeweken of overleden waren of hun eigendoms-titel verloren hadden tijdens de ruim anderhalve eeuw lange periode waarin de polder onder water gestaan had. Het zijn wellicht deze percelen, die als "vacant" aangeduid worden op de "Caerte figuratieve van den Nieuwen Bedijckten polder", opgemaakt in 1749 door de landmeters MAELSTAF, HEEMS en MARYSSAEL. Op deze kaart vallen onmiddellijk de grote percelen grond op die Andreas LANSZWEERT bezat. Ze zijn gelegen in het VIde en het XIId Begin, grotendeels ten zuiden van de Leffingestraat, aan weerszijden van de Stuiverstraat.

Andreas LANSZWEERT blijkt ook reeds eigenaar te zijn van de grond van het voormalige "hof van St Cathelinen ten Bogaerde" dat verwoest was ten tijde van het beleg van Oostende, en dat gelegen was z.o. van het kruispunt van de huidige Leffingen- en Stuiverstraat. Een nogal onnauwkeurige schets uit de jaren 1600, opgenomen in E. VLIETINCK's "Het Oude Oostende..." naast blz. 62, vermeldt in die omgeving een "vervallen Casteel" en een "hofstede van Danchij" (?).

Het "Hof van Ste Cathelinen ten Bogaerde" blijkt reeds te bestaan in de 14de eeuw, en was een leenhof, afhankelijk van de burg van Brugge. Het had ooit 21 leenmannen, 19 "morgens" land (1 morgen = 0,8 Ha), 73 leenroerigheden waarvan 66 op Mariakerke en 7 op Steene. In de 1e helft van de 15de eeuw (1443) behoorde het toe aan Diederik van HALEWIJN, die kamerling was van Filips de GOEDE, hertog van Bourgondie, en daardoor de rechtsmacht voerde over het Camerlinckambacht. Diederik van HALEWIJN verkocht het goed in 1451 aan Jan VAN BONEEM. Door verkoop en overerving kwam het achtereenvolgens in het bezit van de families VAN HAMERE, BEUNE, REYVAERT en STOCKHOVE, die de titel "heere van St Cathelijne" voerden. Op de reeds genoemde "Caerte figuratieve" vinden we in het VIde Begin, ten zuiden van de Ste Catharinakreek, nog een perceel grond met als eigenaar "Jonker STOCKHOVE, heere van Sinte Catharine", wellicht een der laatste telgen van deze familie, die sinds 1616 het hof in bezit had.

Wanneer en hoe het hof in bezit kwam van Adreas LANSZWEERT is niet duidelijk. Kort na de polderindijking bouwde hij echter op dezelfde plaats een kasteel (-hoeve) waar hij enkele jaren verbleef.

Het goed werd in 1758 gekocht door Willem DE BROUWER, die bijzonder aandeelhouder en kapitein geweest was in de Oostendse Compagnie. Hij noemde zijn eigendom "Rustenburg" en de erbijhorende hoeve kreeg de naam "Grote Schuur". Later - de periode en de reden staan niet vast - kreeg het geheel de benaming "Het Blauw Kasteel". Het staat aldus aangeduid op de kaart van VANDERMAELEN uit 1849. Op het "Plan Generaal van de St Catharinepolder" uit 1893, staat de hoeve aangeduid met als eigenaar August VERMEIRE te Steene. Ze werd de kern van de omstreeks 1900 opkomende gelijknamige wijk "Blauw Kasteel". De huidige Blauwkasteelstraat herinnert aan haar bestaan.

Om te besluiten mag gezegd worden dat de naam LANSZWEERT een vrij grote weerklank kreeg gedurende een zekere periode van de Oostendse geschiedenis.

Benevens Andreas vinden we nog een Filips LANSZWEERT, die vanaf 15 maart 1748, de schaaapdrift (= begrazing door schaapskudden) op de nieuwe dijk van de polder pachtte voor een bedrag van 10 pond groten. Op de genoemde "Caerte figuratieve" van 1749 komen ook enkele percelen grond voor, met als eigenaar een Frans LANSZWEERT. Later vinden we een Jean Baptiste LANSZWEERT, als burgemeester van Oostende van 13 november 1830 tot 12 oktober 1836. Het plan van de Ste Catharinepolder uit 1893 tenslotte vermeldt een Joannes LAN(D)SZWEERT te Oostende als eigenaar van een hoeve - die reeds op de kaart van FERRARIS (1777) voorkomt - gelegen op de westeroever van de Grote Schaperijkreek juist ten noorden van de huidige autosnelweg.

Mogelijk behoorden deze lieden allen tot dezelfde familie. Een kluif voor een eventuele stamboomvorser die over wat veel tijd beschikt !

Literatuur en Dokumentatie

- J. BOWENS : "Nauwkeurige beschrijving der oude en beroemde zeestad Oostende". Brugge 1792, blz. 107.
- E. VLIETINCK : "Het oude Oostende...". Oostende 1897, blz. 35, 62 bis, 65.
- L. DOUXCHAMPS en J. DE BROUWER : "De Familie De Brouwer". Brussel 1927, blz. 28.
- Jos. DE SMET : "De indijking van de Ste Katharinepolder 1744-1749" in Biekorf jg. 1970, nrs. 5-6 blz. 159-165 (1).
- J.B. DREESSEN en G. VANDAMME : "Geschiedenis van een parochie te Oostende". Oostende 1984.
- Caerte figuratieve van den Nieuwe Bedijckten Polder, ghe-naemt den St Catharinepolder enz. 1749 door MAELSTAF, HEEMS en MARYS-SAEL (1).
- Nieuwen Ommelooper van den Polder van St Catharine ghelegen bij de Stad Oostende, enz. (1).
- Plan Generaal van de St Catherinepolder, opgemaakt door Karel VAN MASSENHOVE ingevolge resolutie van 1859 en nagezien en volmaakt door E. CHEVALIER in 1893.

(1) Het "Grafisch Bedrijf LAMMAING" nam het lofwaardig initiatief, deze dokumenten in herdruk uit te geven in 1985.

VRAGEN

- 1° Heeft iemand van onze leden ooit gehoord van de "Cercle Z.A.D.A - M.A.B. ?
- 2° Wie weet er meer over "The Belgian Gazette" pronostiekkantoor gelegen in de Wellingtonstraat, Oostende tussen 1938-1946 ?
Wie waren de uitbaters ? Bestonden er nog kantoren met dezelfde benaming te Oostende of in andere steden ?

Antwoorden bij N. HOSTYN
Stadsarchief